

Forfatter: Aarestrup, Emil

Titel: Udvalgte digte

Citation: Aarestrup, Emil: "Udvalgte digte", i Aarestrup, Emil: *Udvalgte digte*, udg. af Dan Ringgaard , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1999, s. 266.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-aarestrup07val-shoot-idm139875153583360/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Udvalgte digte

tuationer, ritornellerne og på æsteticismen, er det derfor på sin plads at notere sig en række andre digte, de egentlig naturalistiske, de dybt melankolske og de metafysiske.

Aarestrups virtuositet omfatter også sin tilsyneladende modsætning: evnen til at give råb for usødet. I »Vi sad i Vinternatten« (s. 189-190) beskrives et barns død uden megen metaforik, men med naturalistens blik på pulsen, der svinder, og strubens sidste ændring, inden digtet brutalt afbrydes, da der intet er på den anden side af døden. Tænk på J. P. Jacobsens »Saa standsed', og der den Blodets Strom«. Ligesådan med den ubetingede erotiske overgivelse i »Jeg saa dig blusse og jeg skjald ...« (s. 238). Ingen metaforer, ingen æstetisk emalje, kun en lapidarisk rapport om en sublim skælven i subjektet over for »En ubegrænset Lyst«. I »Eensomheden« (s. 177-178) levnes der intet rum for den sværmeriske melankolis selvforelskede og skønhedsdrukne tendens, der er kun den absolutte ensomhed, som »usynlig breder / [...] sin mørke Favn / rædselsfuld mod dig.« Over for disse akutte, næsten kliniske erfaringer står de mere klassiske vanitasdigte som »Hør, Dødens Klokker kime ...« (s. 190-191) og »Kom, Gudsengel, stille Død ...« (s. 223). De sidste to digte udtrykker en religiøst farvet længsel efter evigheden, som de førstnævnte digte er blottede for. Det gudsførladte gør følelsen hjemløs som i f.eks. »Din Følelse er Aske ...« (s. 163), hvor en spottende og retningsløs ironi à la Heine kun kan blive fri for sig selv i det absolutte ophør.

7. Melankoli: ghasele

Men ellers er følelsen blandet, i »Ghasele« (s. 60-61) ligefrem ornamentalt udviklet. I en ghasele, der er en persisk digtform, rimes der på det første rimpar ned gennem hver anden linje i hele digtet. Aarestrup raffinerer formen ved i digtet at lade enderimordet, »hvile«, være det samme hele vejen for så at indrime varieret: »bløde : røde : gløde : møde : øde : stroede : søde : bløde : stode : døde«. Digtet kan i princippet fortsætte i det uendelige. Det er ikke hugget op i strofer eller symmetrier, det er en uendelig slynget linje, der varierer sine gentagelser meditativt, monotont som en arabesk.

Som sådan overskrider ghasele orientalt occidentens dualismer, det være sig erotik og død, krop og sjæl eller tid og evighed (jf. Fafner 1964, s. 104-105). Det monotont overskridende skabes af gentagelsen af hvile, og netop hvile; men de varierede indrim bruger enderimet som bande ved at udnytte dets semantiske spænd mellem den erotiske invitation og dødslængslen. Tiltalen er jo tvetydig. Hvem tales der til? Er han alene, eller har han trukket nogen med udenfor? Hvor er det, han vil hvile? Og hele digtet er et stort udråb, en dramatisk figur, der er det stik modsatte af meditation. Der står ikke »hvile«, men »hvile!«.

»Bløde«, »røde«, »gløde«, »møde« tegner en linje af ophidselse, der bekræftes af, at man kan tænke sig, de er gået udenfor for at være alene. De snævre silkeklæder og udbruddet »Los op, los op!« trækker i samme retning, selvom det på et tidspunkt bliver klart for læseren, at silkeklæderne dette ene sted i Aarestrups digte må være mandens. Dvs. helt sikre kan vi aldrig blive. Fornemmelsen af kvindens faktiske tilstedeværelse slippes aldrig helt. At læseren må korrigerer undervejs, peger på, at ghasele forløber i tid. Den er evigt foranderlig i sine slyngninger; den bliver aldrig et statisk rum. »Øde«, der betyder gold, men også konnoterer luksus, foregriber »døde«, ligesom adjektivet »bløde« indrimet på »røde« går i forbindelse med verbet »bløde« længere nede. Rimene vikler sig ind i hinanden. Deres lydlighed motiverer en betydningslighed, så det døde, øde og blødende bliver blødt, sødt, glødende og forbundet med et møde og vice versa. Død og lyst ornamenteres.

Der sker et skift midtvejs i digtet, hvor modsætningen mellem naturen og dansesalen forsvinder. Det er markeret ved, at slutordene i de urimede vers, der beskriver dansesalen, skifter fra de opulente, »rige Glimmers«, »Symphoniers« og »Silkeklæders«, til det klangligt afvigende og lyd- og synsfattige »klare Lamper«. I verset efter er skiftet markeret ved det uregelmæssige rimord »stroede« med dets konnotation til aske, men også til sæd. Den hele eller halve stavelse, der er for meget, giver ordet den skødesløshed, det betegner. De urimede vers i digtets anden halvdel spejler den første halvdel negativt som »bittre Kilders«, »Hjerter kæmpe«, »Lykke knuste«, for at vende sig mod den gode død med »Barm sig sænke«.

Den barm, han til sidst kan sænke sig i, er den dodes; men den er ikke blevet mindre erotisk af det gentagne »O nu [...] O nu«, der står i forlængelse af »Løs op, løs op!«, ligesom stormen nok er livets storm, som han ønsker at være uimodtagelig for som sin egen gravsten, men som ikke desto mindre dominerer digtets slutning med sin tumult. I hvile-versene blødes og stødes der til sidst, og kroppen entrer de sidste vers som »Barm« og »Armen«, indtil »dode« koblet med barmen omsider slutter cirklen til indledningsversets bløde mos. I mødet med døden intensiveres kopulationen. Jo mere hvile, jo mere tumult. Den ydre tumult aftager undervejs, men den indre tager til. Det er fanget i det insisterende udråbstegn efter »hvile«, der netop heller ikke er nogen slutning, men ligesom barmen peger tilbage til indledningsverset og det eneste sted, hvor »hvile« er uden udråbstegn. Frem og tilbage er lige langt. »Ghasele« forbliver tro mod sin form en arabesk uden begyndelse og slutning, hvor hvert punkt fører flere steder hen, uendeligt raffineret sluttet om sin egen uendelige bevægelse og blomstrende betydning.

8. Skønhedsdyrkende metafysik: elegi

»O hvor smukt dette Landskabs Form i sit dæmrende Mørke ...« (s. 228-229) er et sent digt i forfatterskabet og Aarestrups mest udfoldede elegi. Den metriske form er det elegiske distichon. Det består af skiftevis hexameter og pentameter (se n.t. s. 156), og dets mest horlige kendetegn er sammenstødet af de to trykstærke stavelser midtvejs i pentametret, som har en opbremsende effekt, der fremhæver sprogstoffet, dvs. den form, som allerede første vers dvæler ved og ikke kun er landskabets, men også som altid kvindens og ordenes. Hexametret er epos'ets metrum, der skrider frem, som handlingen gør det, pentametret bremser med sit tryksammenstød denne fremadskriden lyrisk. Derfor er det elegiske distichon egnet til refleksion og følelse (jf. Fafner 1994, s. 318-322). Det andet vigtige stiltræk ved digtet er apostrofen, det gentagne »O«. Apostrofen er en bortvendt henvendelse, typisk, som her, en påkaldelse af noget, der ikke er fysisk til stede. Påkaldelsen under-